

УДК 811.161'373.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-35>

Галина ФІЛЬ,

orcid.org/0000-0002-9668-6849

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови*

*Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) filgalina1955@gmail.com*

Ірина ПАТЕН,

orcid.org/0000-0001-8706-6149

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації

*Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) irynapatent79@gmail.com*

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ З ЛЕКСЕМОЮ «СОБАКА» ЯК МОВНІ ЕКСПОНЕНТИ КУЛЬТУРНИХ ЗНАКІВ

У статті проаналізовано фразеологічні одиниці української та польської мов з лексемою «собака» у зіставно-порівняльному аспекті з погляду лінгвокультурологічних студій; зазначено, що в усталених виразах того чи того етносу віддзеркалюється його культура, притаманне йому бачення навколишнього світу, спостереження людини за поведінкою тварин; встановлено, що фразеологічні одиниці формують картину світу носіїв мови, позаяк містять результати культурного досвіду народу; з'ясовано, що кожен народ по-своєму бачить, розуміє і сприймає навколишній світ – одні й ті ж явища дійсності у двох різних культурах можуть мати діаметрально протилежні оцінки; підкреслено, що образ собаки в носіїв української та польської мов має як позитивні (працьовитість, досвідченість, відважність, відданість, жвавість, настирливість, слухняність, енергійність, кмітливість, швидкість), так і негативні (байдкування, ласість, ледачість, боягузство, брехливість, жадібність, підлабузництво (услесливість), злість (жорстокість), неосвіченість, роздратованість) конотації.

Мета статті – зіставити структуру та семантику фразеологічних одиниць з лексемою «собака», репрезентованих у сучасних фразеологічних словниках української та польської мов; виявити подібності і розбіжності у використанні їх різними культурами.

Результати проведеного обстеження у міжмовному аспекті дають можливість виявити не тільки подібність у фразеологічних фондах досліджуваних мов, але й специфіку відносно функціонування усталених виразів в українській та польській мовах, що зумовлена історичними, культурними та національними традиціями різних етнічних спільнот; зроблено висновок про необхідність визначення корпусу фразеологічних одиниць з лексемою-назвою інших домашніх тварин, міжмовному зіставленні їхньої структури та семантики, виокремленні в українській та польській фразеосистемах мовних універсалій та специфічних властивостей.

***Ключові слова:** фразеологічні одиниці, фразеосистема, фразеологічний фонд, порівняльно-зіставний аспект, структурний компонент.*

Galina FIL,

orcid.org/0000-0002-9668-6849

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Ukrainian Language Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) filgalina1955@gmail.com*

Iryna PATEN,

orcid.org/0000-0001-8706-6149

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Language and Intercultural Communication Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) irynapatent79@gmail.com*

PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE UKRAINIAN AND POLISH LANGUAGE WITH THE LEXEME «DOG» AS LANGUAGE EXHIBITORS CULTURAL SIGNS

The phraseological units of the Ukrainian and Polish languages with the lexeme «dog» in a comparative aspect from the point of view of linguoculturological studies has been analyzed in the article; it has been indicated that the established

expressions of any ethnic group reflect its culture, its inherent vision of the world, human observation the behavior of animals; it has been established that phraseological units form a picture of the world of native speakers, as they contain the results of the cultural experience of the people; it has been found that each people understands and perceives the world around it in its own way – the same phenomena of reality in two different cultures can have opposed assessments; it has emphasized that the image of a dog in Ukrainian and Polish language has both positive (diligence, experience, courage, devotion, liveliness, perseverance, obedience, energy, intelligence, speed) and negative (indifference, flattery, laziness, cowardice, lying, greed, flattery (indulgence), anger (cruelty), ignorance, irritability) connotations.

The purpose of the article is to compare the structure and semantics of phraseological units with the lexeme «dog», represented in modern phraseological dictionaries of Ukrainian and Polish languages; identify similarities and differences in their use by different cultures.

The results of our research make it possible to identify not only similarities in the phraseological foundations in Ukrainian and Polish languages, but also the specifics of the functioning of established expressions in Ukrainian and Polish, due to historical, cultural and national traditions of different ethnic communities; it has been concluded that it is necessary to determine the body of phraseological units with the lexeme-name of other domestic animals, interlingual comparison of their structure and semantics, separation in the Ukrainian and Polish phraseological systems of language universals and specific properties; It has been clarified that it is necessary to determine the corpus of phraseological units with the lexeme-name of other domestic animals in interlingual comparison, to distinguish linguistic universals and specific properties in Ukrainian and Polish phraseological systems.

Key words: *phraseological units, phrase system, phraseological fund, comparative aspect, structural component.*

Постановка проблеми. Фразеологічні одиниці накопичують багатства суспільного досвіду поколінь, формують картину світу носіїв мови, позаяк містять результати культурного досвіду народу.

Дослідники переконливо доводять, що усталені вирази виражають «дух і своєрідність нації», відтворюють «специфічний національний колорит», передають «особливості образного народного мислення» (Скаб, 2008 : 49), дають «можливість зрозуміти національну психологію та національне бачення світу» (Смерчко, Скотна, Куцик, Смерчко, 2003: 159).

З погляду лінгвокультурологічних студій культурно-національна специфіка фразеологічних одиниць вбачається в тому, що вони містять комплекс наївних уявлень носіїв мови про певний етalon, стереотип, концепт національної культури (Патен, 2013 : 24).

Дослідниця О. Левченко зазначає, що національно-культурна специфіка фразеології полягає у: 1) способі членування світу, що відображає особливості менталітету (по-перше, явище фразеологічної безеквівалентності, яке не заперечує існування аналогічних вербалізованих значень на лексичному рівні чи у формі невербалізованої фонові національно-культурної інформації; по-друге, опрацьованість певних концептуальних просторів, тобто існування різної кількості одиниць, що вербалізують концепт у досліджуваних мовах); 2) способі вербалізації (використанні тих чи тих метафоричних принципів, прототипних уявлень); 3) заповненні, загалом типової для зіставлюваних мов, метафоричної моделі на вербальному рівні специфічними компонентами (наприклад, безеквівалентними словами); 4) відображенні прототипних та стереотипних уявлень у фразеологічних ремінісценціях національних прецедентних текстів (Левченко, 2005: 44).

Фразеологізми «відображають своєрідність світоуявлення через призму мови й національної культури» (Руснак, 2011 : 330). Оскільки кожен носій мови є водночас і носієм культури, то цілком зрозуміло, що мовні знаки виконують функцію і знаків культури – відображають культурно-національну ментальність її носіїв, притаманне їм бачення навколишнього середовища, багатівкове спостереження людини за поведінкою тварин. Людина завжди вважала себе частиною природи, а саму природу персоніфікувала. Звідси і функціонування у фразеологічних просторах тієї чи тієї мови усталених виразів із назвами тварин, що позначають різноманітні (як позитивні, так і негативні) людські риси характеру.

Аналіз досліджень. На сучасному етапі розвитку слов'янської фразеології усталені вирази з назвами представників тваринного світу є об'єктом дослідження як українських, так і польських лінгвістів, позаяк тварини завжди відігравали важливу роль у повсякденному житті людини. Серед праць українських лінгвістів із обраної тематики на особливу увагу заслуговує монографія О. Левченко «Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект» та дисертаційне дослідження Г. Онуфрійчук «Лінгвокультурологічний потенціал української етнофразеології : асоціативне поле «ЛЮДИНА В КОЛІ ІНШИХ ІСТОТ», а також наукові статті Є. Буточкіної, Я. Григошкіної, А. Гребенюк, Г. Доброльожі, В. Руснак та ін. Серед праць польських мовознавців варто виокремити наукові розвідки А. Болотнікової, М. Лотош, І. Мирошніченко та ін. Однак у слов'янській фразеології немає комплексного обстеження усталених виразів з лексемою «собака» у зіставно-порівняльному аспекті з погляду лінгвокультурологічних студій.

Мета статті – зіставити структуру та семантику фразеологічних одиниць з лексемою «собака», репрезентованих у сучасних фразеологічних словниках української та польської мов; виявити подібності і розбіжності у використанні їх різними культурами.

Виклад основного матеріалу. Фразеологічні одиниці здатні накопичувати багатства суспільного досвіду поколінь, особливості національно-культурного світобачення і світорозуміння. Вони, як зазначають В. Ужченко та Д. Ужченко, формувались як віддзеркалення повсякденних побутових турбот, соціальних взаємовідносин людей, їх вірувань, звичаїв, обрядів, заклинань, формул ворожіння, побажань-клятв тощо (Ужченко, Ужченко, 2007: 278).

Фразеологічний фонд кожної мови має яскраві ознаки національної культури, з-поміж них широко представлені усталені вирази, що у своєму складі містять зооніми – найменування тварин (Болотнікова, Лотош, 2020: 24).

В. Ужченко та Д. Ужченко також зазначають, що стійкі вислови, які кореспондують з реаліями тваринного світу, віддзеркалюючи їх експліцитно чи імпліцитно в елементах внутрішньої форми – у їх складі є фауноніми (зооніми) або їх образно-генетичні елементи – становлять значну частину загальноомовної фразеології (Ужченко, Ужченко, 2007: 352).

Усталені вислови з назвами тварин, як номінативними одиницями мови, прямо або опосередковано своїми культурними конотаціями пов'язані з етнокультурою того чи того народу.

Порівняння людини з твариною в сучасних мовах ґрунтується «як на об'єктивному досвіді спостереження і контактів з тваринами, так і на інтерпретованих культурою уявленнях, найдавніші з яких є відлунням тотемного вірування в перехід якостей тварини до людини внаслідок взаємодії» (Кривенко, 2006 : 7).

Собака відіграла значну роль у житті народів, з нею людина з давніх давен мала найтісніші контакти (Буточкіна, Григошкіна, 2016 : 100), тому й не дивно, що група фразеологічних одиниць з лексемою *собака* є доволі великою в обох досліджуваних мовах.

І. Мирошніченко зазначає, що образ собаки в носіїв української та польської мов викликає негативні конотації (Мирошніченко, 2021: 55). Г. Доброльожа називає причини негативного сприйняття образу собаки. По-перше, зазначає дослідниця, із собакою господар проводив значно більше часу, ніж з іншими свійськими тваринами, і тому міг передбачити найтонші нюанси її

поведінки. По-друге, неймовірній «популярності» собаки сприяв її гучний голос (гавкіт, гарчання, виття, скигління), який можна було інтерпретувати по-різному, залежно від конкретної ситуації. По-третє, собака уже сама по собі дуже цікава тварина – вміє захистити і розважити, охороняти і бешкетувати, принести здобич і вкусити... І наостанок, зауважує Г. Доброльожа, яке життя собаці людина створила (на холоді, без догляду, на ланцюгу, харчування об'їдками), так собака і виглядає, так і поводить (Доброльожа, 2004: 224).

Г. Онуфрійчук виокремлює такі негативні риси, притаманні собаці, як боягузтво, брехливість, винуватість, жадібність, злість (жорстокість), неосвіченість, підлабузництво (улесливість), сором (Онуфрійчук, 2016: 174).

Злу, агресивну, жорстоку та сувору людину відображають фразеологічні одиниці як української мови *злий як собака; злий як собака на прив'язі; злий як (мов, ніби) пес санджарівський; визвірився як собака; лагідний як скажена собака; кидається як пес на кістку*, так і польської – *uwagać kogoś za psa; pieski character* (запеклий та лютий характер).

Лексема *собака* в обох досліджуваних фразеологічних системах вербалізує концепт «брехливість, фальш»: *правда як собаки траву їдять; правда як собаки сіно жують // fatszywy jak pies; cigani jak pies; łgać jak pies*. Якщо людина при цьому обмовляє когось, хоче підставити, то в польській мові вживають фразеологічну одиницю *szceka jak pies, wieszać psy na kimś*.

Про улесливу людину, яка намагається всім догодити, українці кажуть *лациться як цуцик; лациться як собака; як собака в очі заглядає*, поляки – *stużyć przed kim* або *kotui na dwóch łapkach jak piesek; dożarty jak pies*.

В обох досліджуваних мовах собаці приписується надзвичайна живучість, про що свідчать усталені вирази *живучий як собака, заживе як на собаці, засохне як на собаці, присохне як на собаці, присохне як на цуценяти // przyżyło psisko niejedno zimisko, chuddy pies najdłużej żyje*.

Іншою ознакою собаки, що актуалізується в українській і польській фразеосистемах, є недружні стосунки із котом: *жити, як кіт з собакою; як (мов, ніби) кіт (кішка) з собакою 'жити без злагоди, постійно ворогуючи' // żyć jak pies z kotem* 'ненавидіти одне одного, безперервно сваритися'.

Фразеологічні одиниці обох мов вербалізують концепт «відраза, несприйняття»: *любить як пес старого діда; любить як пес діда на перелазі; як собака палицю (редьку, цибулю) любити; любить як собака нусту торбу // jak psy dziada w ciasnej ulicy*.

В українській та польській фразеології образ собаки використовується не лише для характеристики лінивої людини : *ледачий (лінивий) як пес; ховається від роботи як (немов) пес від мух; тобі так хочеться робити як старому псові в завірюху брехати; моторний як собака чорний; працює як собака уві сні; до роботи як собака до соли // tak mi się chce pracować jak, psu orać; taki do roboty, jak pies do galasu; chce się tu robić, jak psu kija grzyźć; chce się tu robić, jak zdechłemu psu czekać*, але й працьовитої : *працювати як собака* ‘важко, виснажливо працювати’; *загнати як собаку в колесо* ‘про людину, яка виконує важку роботу’ // *pracować [harować] jak pies*.

І українська, і польська фразеологічні системи репрезентують усталений вираз, мотивований такою рисою собаки як «вірність, відданість»: *собачими очима поглядати (дивитися)* ‘віддано, покійно’ // *wierny jak pies przy budzie; pies najprzychylniejsze człowiekowi zwierze; pies liże tego, kogo rad widzi (komu się raduje)*.

Заслуговує на увагу усталений вираз обох фразеологічних фондів *зійти на пси // zejść na psy*. Дослідники стверджують, що цей вираз з тих часів, коли люди жили бідно й рідко годували собак. Коли собаки починали хворіти, їх залишали помирати де-небудь, тому фразеологічна одиниця функціонує зі значенням ‘бути в стані хворої собаки, тобто втратити свій моральний облік’.

З умовами життя собаки пов’язаний набір імпліцитних сем: він уособлює якийсь «звичний вимір» нейтрального чи зниженого плану, щось повсякденне; собака – еталон «точки відліку», усталена опора в системі національних образів (*ніякий собака, ні один собака, і собака не загавкає, усякий собака, пропасти ні за собаку*). Фразеологічні варіації, фразеологічний потенціал сем визначеної лексеми становлять певні стереотипи культурно-національного світобачення і з цього погляду є значущими як мовні знаки національної культури (Ужченко, Ужченко, 2017: 358).

Кожен народ по-своєму бачить, розуміє і сприймає навколишній світ. Одні й ті ж «явища дійсності викликають різні реакції та уявлення у свідомості окремих етносів, різне ставлення і розуміння» (Сагата, 2008 : 284) тих чи тих процесів та явищ. Уявлення того чи того народу про навколишній світ суттєво різняться: одні й ті ж явища дійсності у двох різних культурах можуть бути діаметрально

протилежні (в одній культурі мати позитивну оцінку, а в іншій – негативну. «Тому мовні картини світу двох навіть генетично споріднених мов, – пише Ю. Сагата, – повністю не накладаються одна на одну (Сагата, 2008 : 284).

Так, наприклад, специфічними в українській мові є фразеологічні одиниці з лексемою собака, що вербалізують концепт «досвідченість»: *битий (бита) собака; з’їсти собаку* ‘набути великого досвіду в якійсь справі; ґрунтовно, до тонкощів вивчити що-небудь’.

До специфічних в українській культурі відносимо також усталені вирази *хвіст собачий* ‘той, хто нічого не важить у суспільстві’; *як собака в човні* ‘у незручному, непевному становищі’; [*як*] *собака (пес) на сні* ‘такий, що сам не користується чим-небудь й іншим не дає’; *як побитий (побита) собака (пес)* ‘усвідомлюючи свою провину, винувати’, [*i*] *з собаками не піймати (не спіймати)* ‘надійно сховатися’.

Для вираження повного заперечення змісту зазначеного слова в українському фразеологічному фонді актуальними є усталені вирази *пожитися як Сірко паскою; як Сірко на прив’язі; потрібний (треба) як собаці другий хвіст*; крайнього незадоволення кимсь; роздратування, обурення з приводу чого-небудь – *собача душа*.

Польська ж фразеологічна система репрезентує специфічний усталений вираз *ktoś wiesz na kims psu*, що змальовує образ засудженого, якого повісили разом із собакою. Такий вид покарання був передбачений Магдебурзьким законом.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Результати проведеного дослідження у міжмовному аспекті дають можливість встановити подібність у фразеологічних фондах обстежуваних мов. Незважаючи на те, що більшість усталених виразів з лексемою *собака* мають подібну семантику в обох досліджуваних мовах, у кожній з них виявлено специфіку відносно їх функціонування, що зумовлена історичними, культурними та національними традиціями різних етнічних спільнот.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні корпусу фразеологічних одиниць з лексемою-назвою інших домашніх тварин, міжмовному зіставленні їхньої структури та семантики, виокремленні в українській та польській фразеосистемах мовних універсалій та специфічних властивостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоноженко В. М. та ін., укладачі. Фразеологічний словник української мови. Т. 1. Київ: Наукова думка, 2013. 528 с.
2. Білоноженко В. М. та ін., укладачі. Фразеологічний словник української мови. Т. 2. Київ, Наукова думка, 2013. 990 с.

3. Болотнікова А., Лотош М. Особливості фразеологічних одиниць із зоонімами «домашні тварини» у сучасній польській мові. Молодий вчений. 2020. № 7.1 (83.1). С. 24–27.
4. Буточкіна Є. К., Григошкіна Я. В. Зооморфні фразеологізми в англійській та українській мовах. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2016. Випуск 8. Т. 2. С. 98–102.
5. Доброльожа Г. М. Образна парадигма фразеологізмів з компонентом «собака». Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2004. № 14. С. 223–227.
6. Кривенко Г. Л. Зоосемізми в англійській та українській мовах : семантики-когнітивний і функціонально-прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно історичне і типологічне мовознавство». Київ, 2006. 20 с.
7. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 352 с.
8. Мирошніченко І. «Po śmierci próżniaka nie zawyje i собака» : образ ледаря та трудолюбця в зоофразеології (на матеріалі польської, української та російської мов). *Poznańskie studia slawistyczne*. Poznań, 2021. С. 51–69.
9. Онуфрійчук Г. Лінгвокультурологічний потенціал української етнофразеології : асоціативне поле «ЛЮДИНА В КОЛІ ІНШИХ ІСТОТ» (Дис. канд. філол. наук). Національна академія наук України, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Київ, 2016. 261 с.
10. Патен І. Фраземи зі значенням руху : семантико-ідеографічний та лінгвокультурологічний підхід (на матеріалі української, російської, польської та англійської мов) : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 120 с.
11. Руснак В. І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації. Наукові записки. Серія «Філологічна». Випуск 19. Ужгород, 2011. С. 329–336.
12. Сагата Ю. Кіт у польській та українській фразеології. Проблеми слов'язнознавства. 2008. вип. 57. С. 282–290.
13. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : монографія. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.
14. *Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka*. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996. Т. 1. 788 s.
15. *Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka*. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996. Т. 2. 905 s.
16. Смерчко А. К., Скотна Н. В., Куцик О. А., Смерчко А. А. Фразеологія в таблицях і тестах: онтологічний, культурологічний та контрактивний аспекти: Навчальний посібник для студентів філологічних факультетів і аспірантів / за ред. А. К. Смерчко і Н. В. Скотної. Дрогобич: ДДПУ, 2003. 264 с.
17. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: Навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 494 с.

REFERENCES

1. Bilozhenko, V. ta in., ukladachi. *Frazeolohichnyi slovnyk ukraïnskoi movy* T.1. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, Naukova dumka, 2013. [in Ukrainian].
2. Bilozhenko, V. ta in., ukladachi. *Frazeolohichnyi slovnyk ukraïnskoi movy* T.2. [The phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv, Naukova dumka, 2013. [in Ukrainian].
3. Bolotnikova, A., Lotosh, M. Osoblyvosti frazeolohichnykh odynyty iz zoonimamy «domashni tvaryny» u suchasniï polskii movi [Features of phraseological units with zoonyms «pets» in modern Polish]. *Molodyi vchenyi*. [Young science], 2020, 7.1 (83.1), pp. 24–27. [in Ukrainian].
4. Butochkina, Ye. K., Hryhoshkina, Ya. V. Zoomorfni frazeolohizmy v anhliiskii ta ukraïnskii movakh [Zoomorphic phraseology in English and Ukrainian]. *Visnyk studentskoho naukovoï tovarystva Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa* [Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University], 2016, 8, 2, pp. 98–102. [in Ukrainian].
5. Dobrolozha, H. M. Obrazna paradyhma frazeolohizmiv z komponentom «sobaka» [Figurative paradigm of phraseology with the component «dog»]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka* [Bulletin of Zhytomyr State University. I. Franko], 2004, 14, pp. 223–227. [in Ukrainian].
6. Kryvenko, H. L. Zoosemizmy v anhliiskii ta ukraïnskii movakh : semantyky-kohnityvnyi i funktsionalno-prahmatychni aspekty [Zoosemisms in English and Ukrainian: semantics-cognitive and functional-pragmatic aspects]: Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv, 2006. [in Ukrainian].
7. Levchenko, O. P. Frazeolohichna symvolika : lnhvokulturolohichnyi aspekt [Phraseological symbolism: linguistic and cultural aspect]: *Monohrafiia*. Lviv, 2005. [in Ukrainian].
8. Myroshnichenko, I. «Po śmierci próżniaka nie zawyje i собака» : obraz ledaria ta trudoliuba v zoofrazeolohii (na materialii polskoi, ukraïnskoi ta rosiiskoi mov)». *Poznańskie studia slawistyczne*, 2021, pp. 51–69. [in Ukrainian].
9. Onufriichuk, H. Lnhvokulturolohichnyi potentsial ukraïnskoi etnofrazeolohii : asotsiatyvne pole «Liudyna v koli inshykh istot» [Linguistic and cultural potential of the Ukrainian ethnophraseology: the associative field «A man in another other facts»]. *Candidate's thesis*. [in Ukrainian].
10. Paten, I. Frazemy zi znachenniam rukhu : semantyko-ideohrafichnyi ta lnhvokulturolohichnyi pidkhhid (na materialii ukraïnskoi, rosiiskoi, polskoi ta anhliiskoi mov) [Phraseological Units with the Meaning of Movement: Semantic, Ideographic, Linguistic and Cultural Aspects (on the Material of the Ukrainian, Russian, Polish and English Languages)]. *Monohrafiia*. Drohobych: Posvit, 2013. [in Ukrainian].
11. Rusnak V. Zoosemichni frazeolohichni odynyty yak nosii natsionalno markovanoi vtorynnoi nominatsii [Zoosemic phraseological units as carriers of nationally marked secondary nomination]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Filolohichna»* [Scientific notes. Philological series]. Uzhhorod, 2011, 19, pp. 329–336. [in Ukrainian].

12. Sahata, Yu. Kit u polskii ta ukrainskii frazeologii [Cat in Polish and Ukrainian phraseology]. *Problemy slavianoznavstva [Problems of Slavic Studies]*, 2008, 57, pp. 282–290. [in Ukrainian].
13. Skab, M. V. Zakonomirnosti kontseptualizatsii ta movnoi katehoryzatsii sakralnoi sfery [Regularities of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere]: *Monohrafiia*. Chernivtsi : Ruta, 2008. [in Ukrainian].
14. Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996, 1. [in Polish].
15. Słownik frazeologiczny języka polskiego / pod red. S. Skorupka. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1996, 2. [in Polish].
16. Smerchko, A. K., Skotna, N. V., Kutsyk, O. A., Smerchko, A. A. Frazeolohiia v tablytsiakh i testakh: ontolohichni, kulturolohichni ta kontraktyvnyi aspekty [Phraseology in tables and tests: ontological, culturological and contractual aspects]: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv filolohichnykh fakultetiv i aspirantiv. Drohobych: DDP, 2003. [in Ukrainian].
17. Uzhchenko, V. D., Uzhchenko, D. V. Frazeolohiia suchasnoi ukrainskoi movy [Phraseology of the modern Ukrainian language]: Navchalnyi posibnyk. K.: Znannia, 2007. [in Ukrainian].